

Theodore J. Kaczynski forradalmi esszéi

Az eljövendő forradalom Út a forradalomhoz Erkölc és forradalom

A fordítás alapjául szolgált: *The Collected Writings of Theodore J. Kaczynski a.k.a. „The Unabomber”* szerk. Dr. David Skrbina, Feral House, 2010.

Fordította és jegyzetekkel ellátta Kudri Dávid
Az Erkölc és forradalmat Zöldi Erik lektorálta
A borítón Orosz István A Bolondok Hajója XL című képe látható

Kaczynski egyéb magyarra fordított írásait lásd a <http://unabomber.hu/> oldalon.

2015.

AZ ELJÖVENDŐ FORRADALOM

*„Az egész hön-áhitott technológiai fejlődés és a civilizáció általában egy megrögzött
bűnöző kezében lévő baltához hasonlítható.”*

Albert Einstein¹

1. Egy igazán nagyszerű forradalom ami izzik: a világforradalom. Vegyük a modern idők két legfontosabb forradalmának eredetét: a francia és orosz forradalmakét. A XVIII. században Franciaországot monarchista vezetés és nemesi arisztokrácia kormányozta. A rezsím a középkorból maradt meg, feudális koncepción és értékrenden nyugodva - koncepción és értékrenden ami illeszkedik egy harcias agrártársadalomhoz ahol a hatalom alapvetően lánzsával és karddal küzdő nehézlovasságon alapszik. Évszázadokon keresztül oly módon reformálták a rezsímet, hogy a politikai hatalom egyre nagyobb mértékben koncentráldott a király kezében. Viszont megtartott változatlan tényezőket: ez egy konzervatív rezsím volt ahol egy hagyományos és nemesi osztály élvezte a hatalom és presztízis monopóliumát.

Mindeközben a társadalmi evolúció gyorsulni kezdett, majd a XVIII. századra szokatlanul nagy sebességre kapcsolt. Új technikák, új gazdasági struktúrák, új eszmék jelentek meg, amelyeket a régi rend nem tudott kezelni. A kereskedelem, ipar és technológia egyre növekvő fontossága rugalmas, és gyors változásokhoz alkalmazkodni tudó rezsímet követelt; vagyis olyan társadalmi és politikai struktúrát amelyben a presztízst és hatalmat nem az örökösök, hanem a tehetségük és eredményeik miatt érdemesek gyakorolják. Ezzel egy időben a más kultúrákkal való kapcsolatteremtés nyomán Európát elérte új eszmék aláásták a régi értékeket és hitet. Az úgynevezett felvilágosodás filozófusai újfajta vágyakozásnak és szorongásnak adtak hangot, névleg, hogy létrejött a régi értékeivel inkompatibilis rendszer. 1789-re Franciaország egy idejétmúlt rezsím szorításában találta magát ami képtelen meghajolni az új értékek előtt anélkül, hogy elpusztítaná önmagát; mivel lehetetlen volt az új elveket a gyakorlatba helyezni a nemesség uralmának megszüntetése nélkül. Az emberi természet nem hazudtolja meg önmagát, így aztán nem meglepő, hogy a régi rend alapítói elutasították privilégiumukat és nem adtak helyet annak, amit "fejlődésnek" hívunk. Ennélfogva a feszültség a régi és az új közt addig nőtt, amíg el nem érte a tetőpontját és az azt követő forradalmat.

Az oroszországi preforradalmi helyzet hasonló volt a franciához, kivéve, hogy az orosz rezsím a franciánál is lejártabb, retrográdabb volt; és Oroszországban ráadásul működött egy forradalmi mozgalom, amely folyamatosan a rezsím és a régi értékek aláásásán dolgozott. Ahogy Franciaországban, a régi orosz vezetés sem tudott helyt adni az új értékrendszernek megszűnése nélkül. Mivel a cár és a rendszert alapítók természetesen elutasították privilegizált helyzetük feladását, a kétfajta értékrend közti konfliktus összeegyeztethetlensége és az azt eredményező feszültség a forradalom kitörésében tetőzött.

A mai világ egy olyan pillanathoz közelít amely hasonló a francia és orosz, tiszteletreméltó forradalom előtti helyzethez.

Az úgynevezett "fejlődéshez" köthető értékek - vagyis mértéktelen gazdasági és technológiai növekedés - voltak azok, amelyek kihívták maguk ellen a feszültséget okozó régi rendszert, majd vezettek a francia és orosz forradalmakhoz. A "fejlődéshez" köthető értékek mára egy másik uralkodó rezsím értékei lettek: a technoiipari rendszeré, amely uralja a földet. És más, új értékek emelkednek fel, melyek kikezdi a maguk ciklusa szerint a technoindusztriális rendszert. Ezen új értékek egyáltalán nem illenek össze a technoiipari értékekkel, úgyhogy a kettejük közti feszültség nem rendezhető kompromisszummal. Az is biztos, hogy a technológia

¹ Idézi Gordon A. Craig, *The New York Review of Books*, November 4, 1999, 14.

partizánjai nem fogják önként elfogadni az új értékeket. Ha így lenne, feláldoznának mindent amiért addig éltek; és inkább meghalnak, mint meghajoljanak. Ha az új értékek terjednek és elég erőssé nőnek ki magukat, a feszültség eléri azt a pontot, ahol már csupán a forradalom az egyetlen lehetséges kimenetel. És nincs okunk azt hinni, az új eszmék valóban terjednek és erősödnek.

2. A XVII. század naiv optimizmusa odáig vezetett, hogy sokan a technológiai fejlődést egyfajta utópia felé vezető útnak hitték, ami az emberi lényeket felszabadítja majd a munka alól, hogy filozófiának, tudománynak, zenének, irodalomnak és egyéb képzőművészeteknek szentelhessék mindennapjaikat. Szükségtelen megemlíteni, hogy a dolgok nem ekképp alakultak.

Annak illusztrálására, hogy valójában mikképp *alakult* különösen az Egyesült Államokra hivatkozom majd, mivel ezt az országot ismerem a legjobban. Az Egyesült Államok a világ technológiailag legfejlettebb országa. A többi, iparilag fejlett ország hajlamos párhuzamosan követni az USA röppályáját. Tehát néhány fenntartással, nagyvonalakban elmondható, hogy ahol ma az USA tart az a többi iparosodott ország jövője.²

Ahelyett, hogy a technológia termelőeszközeit kihasználva intellektuális és művészi tevékenységeknek szentelnék szabadidejüket, az emberek inkább pozícióért, presztízsért, hatalomért és játékszerként szolgáló anyagi javak felhalmozásáért versengenek. Az a fajta művészet és irodalom amiben a modern átlag amerikai beleássa magát televízióból, mozifilmekből, ponyvairodalomból és magazinokból származik; ez pedig egyáltalán nem az a fajta művészet amire a XVII. századi optimisták gondoltak. Valójában az amerikai populáris kultúra egy különösen megvetendő, hedonista kultúrává redukálódott. Létezik a "komoly" művészet, de hajlamos a neurózisra, pesszimizmusra és kishitűsége.

Várhatóan a hedonizmus nem hoz boldogságot. A kulturális hedonizmus spirituális üressége sokakat mély elégedetlenségben hagyott. Elterjedt a depresszió, idegbaj, szorongás,³ ezen tüneteket enyhítendő sok amerikai szorol (illegális vagy legális) droghasználatra, vagy azért is, hogy módosítsák elmeállapotukat. Az Amerikában létező társadalmi betegségek egyéb indikátorai például a gyermekbántalmazás és az általános alvási és táplálkozási zavarok. Valamint a modern élethez látszólag legjobban alkalmazkodott amerikaiak körében is uralkodik a saját társadalmuk intézményei iránt érzett cinikus hozzáállás.

A modern ember krónikus elégedetlensége és beteges pszichikai állapota nem elkerülhetetlen és normális része az emberi létnek. Nem akarjuk idealizálni a primitív

² Magát "Últimó reducto-nak" nevező levelezőtársam nem ért velem egyet, szerinte az Egyesült Államok a vadkapitalizmusával bizonyos értelemben visszamaradottabb: a jövő útja a nyugat európai országoké, melyek sokkal fejlettebb szociális jóléti programja megbabonázza és gyengíti az átlagpolgárt túlon túl megkönnyítve életét. Ez egy kézenfekvő vélemény, meglehet, Últimó reducto-nak igaza is van. De az is lehet, nem. Ahogy a technológia egyre növekvő módon felszabadítja a rendszert az emberi munkaerő alól, egyre többen válnak felesleges és használhatatlan teherré. A rendszernek nincs oka elfecsérelni erőforrásait mihaszna embertömegek ellátására, következésképpen úgy találhatja, sokkal hatékonyabb ha kesztyűs kézzel bánik velük. Vagyis lehetséges, hogy az USA "vad" kapitalizmusa mutatja a jövőt nem pedig a "puhább" nyugat európai. Ennek csak az idő lesz megmondhatója.

³ A modern ember beteges pszichikai állapotáról lásd *The Science of Anxiety*, Time, június 10, 2002, 46-54 (19 millió amerikai szenved szorongástól, 48; a kábítószeres nagyon hasznosnak bizonyultak a szorongás enyhítésében, 54); *The Perils of Pills*, US. News & World Report, március 6, 2000, 45-50 (majdnem minden 9 évesnél idősebb gyermek szenved mentális problémáktól, 45); *On the Edge on Campus*, us. News & World Report, február 18, 2002, 56-57 (főiskolai hallgatók pszichikai egészsége egyre rosszabbodik); *Funk & Wagnalls*, New Encyclopedia, 1996, 24. kötet, 423 (1950 és 1990 között az Egyesült Államokban a 15 és 24 év közötti személyek körében megtriplázódott az öngyilkosságok száma; pszichiáterek szerint az elszigetelődés, gyökértelenség és az élet értelmetlenségének érzete szervesen közreműködik ebben); *Americanization a Health Risk, Study Says*, Los Angeles Times, szeptember 15, 1998, A1, A19 (egy új tanulmány kimutatta, az USA-ba frissen áttelepül mexikóiak körében feleannyi pszichiátriai eset fordul elő, mint az eredetileg itt születettek körében, A1).

életmódot, sem elhallgatni a modern nézőpontból kellemetlen tényeket, mint a magas csecsemő halálozási ráta vagy a több kultúránál fellelhető harcias virtus. Mindazonáltal nincs okunk azt hinni, a primitív ember elégedettebb volt életével és kevesebb pszichikai szenvedésben volt része mint modern utódjának. Például az *ipari társadalom bomlasztó inváziója előtt* sok vadászó-gyűjtögető életmódot folytató kultúrában a gyermekbántalmazás majdhogynem elképzelhetetlen volt.⁴ Bizonyítottan nagyon kevés arányban fordul elő ezen kultúráknál a szorongásérzet és idegbántalom.⁵

De nem csak a modern társadalom embereket sértő volta forog kockán. Tekintetbe kell vennünk a természetre gyakorolt hatását. Még manapság is, amikor a modern ember oly alkalomszerűen érintkezik vele, a természet, az anyánk mágnesként vonzza és elvárásolja őt a leglenyűgözőbb és nagyszerűbb gyönyörűség képét kínálva számára. A vad természet pusztítása bűn, amely sokakat aggaszt, zavar, vagy borzaszt el. Nem akarjuk visszafogni magunkat a természet pusztításának ismertetésében: természetes pázsit helyett egyre nagyobb területekre ültetnek gypet; abnormális arányban halnak ki veszélyeztetett fajok; az ivóvíz és az atmoszféra szennyezett; utóbbi eredményeképpen még az egész föld klímája is megváltozik, a végső következmények pedig megjósolhatatlanok, de akár katasztrofálisak is lehetnek.⁶

Mindez emlékeztet minket, hogy a zabolátlan technológiai növekedés az emberi faj túlélését fenyegeti. Az emberi társadalom széles körben elterjedt környezetével együtt egy nagyszabású összetett rendszert alkot, és mint ilyen komplex szisztéma, adott változásai nyomán fellépő következmények általánosságban véve előreláthatatlanok.⁷ És a modern technológia pont abban a folyamatban tart, aminek során a legmélyrehatóbb változásokat eszközöli ki az emberi társadalomban annak fizikai és biológiai környezetével együtt. Például senki sem tudta volna érdemben megjósolni az előre meghatározatlan mechanizmuson keresztül azon változásokat, melyek allergiás megbetegedésekhez vezetnek.⁸

Amikor egy összetett és többé-kevésbé stabil rendszert fontos változások befolyása alá kerül destabilizálódik, vagyis ártalmassá válik. Példának okáért köztudottan élőlények genetikai mutációja (amíg csak nem jelentéktelenek) majdnem mindig ártalmas, és csak kevés esetben előnyös az egyedre nézve. Amíg a technológia nagyobb és nagyobb "mutáló" hatással bír a

⁴ Lásd Gontran de Poncins, *Kabloona, Time-Life Books*, Alexandria, Virginia, 1980, 32-33, 36, 157 ("Eszkimó sohasem büntetett gyermeket" 157); Allan R. Holmberg, *Nomads of the Long Bow: The Siriono of Eastern Bolivia*, The Natural History Press, New York, 1969, 204-205 (engedetlen gyereket sosem bántottak; a gyerekeknek általában széles körben megengedett a velük szemben türelmes és megértő magatartást tanúsító szülők elleni agresszív impulzusok fizikai kifejezése); John E. Pfeiffer: *The Emergence of Man*, Harper & Row, New York, 1969, 317 (Ausztrál aboriginálok alkalmaztak gyermekgyilkosságot, viszont: "A nevelt gyermektől semmit sem tiltanak el. Ha bármikor ételt akarnak... megkapják. Aboriginál anyák még a legprovokatívabb körülmények közt is csak elvéve fenekelik el vagy büntetik gyermekeiket.")

Másrészről viszont az afrikai mbuti törzs tagjai nem átallnak felpofozni gyermekeiket. Colin Turnbull, *The Forest People*, Simon And Schuster, 1962, 65, 129, 157. Habár ezt az egyetlen példát ismerem a halászó- vadászó-gyűjtögető kultúrák körében, amely megfelel napjaink gyermekbántalmazásának. És nem hiszem, hogy a mbuti kultúra kontextusában az bántalmazásnak számítana, hiszen a mbutik nem sokat hezitálnak pofozkodás előtt, vagyis náluk a pofonnak nincs kiemelkedő pszichológiai jelentősége: a pofon nem megalázó. Legalábbis amit róluk olvastam az alapján nem úgy tűnik.

⁵ Lásd Contran de Poncins, op. cit., 212, 273, 292 ("Agyuk pihen, a nyugalom álmát alusszák", 273; "Persze, hogy nem aggódik, ő egy eszkimó." 292). Mégis léteztek halászó- vadászó-gyűjtögető kultúrák ahol a szorongás valóban egy komoly probléma; például a japán ainuknál.. Carleton S. Coon, *The Hunting People*, Little, Brown and Company, Boston, 1971, 372-373.

⁶ Lásd Elizabeth Kolbert: *Ice Memory*, The New Yorker, január 7, 2002, 30-37.

⁷ Roberto Vacca: *The Coming Dark Age*, fordította J. S. Whale, Doubleday, 1973, 13 ("A Massachusettsi Technológiai Intézetből Jay N. Forrester kimutatta, hogy komplex rendszereknél a hatás-ellenhatás törvényét nagyon nehéz elemezni: egy adott paraméter aligha függhet csupán egyetlen tényezőtől. Valójában minden tényező és paraméter belső és sokszoros visszacsatolásokkal viszonyul egymáshoz, messze nem egyértelmű struktúrában...")

⁸ *Allergy Epidemic*, Us. News & World Report, május 8, 2000, 47-53. *Allergies: A Modern Epidemic*, National Geographic, május 2006, 116-135.

bioszférát jelentő "organizmusra" (a földön élő lények összességére), a "mutáció" okozta kár hasonló módon válik egyre növekvővé. Csak egy örült tagadja, hogy a technológiai fejlődés egyre folytatódó beavatkozása egyre nagyobb változáshoz vezet az ember-föld rendszerbe, de a legnagyobb veszéllyel, vakmerőséggel és meggondolatlansággal.

Még egyszer, nem azok közül való vagyok, aki megjósolja az egész techno-ipari rendszert következő néhány évszázad folyamán megdőntő világméretű fizikai és biológiai katasztrófáját. Egy ehhez hasonló katasztrófa kockázata valós és komoly, jelenleg azonban nem tudhatjuk biztosan, hogy egyáltalán bekövetkezik-e? Mindazonáltal ha egyszer mégis eljő, gyakorlatilag teljesen biztosan egy másfajta katasztrófát is magával hoz majd: emberségünk elvesztését.

A technológiai fejlődés nem csak az ember környezetét, kultúráját, életvitelét változtatja meg, hanem magát az embert is. Egy emberi lény nagyrészt az életkörülményeinek terméke. A jövőben (feltéve, ha a technológiai rendszer folytatja fejlődését) az emberiség életkörülményei az előzőekhez képest oly mélységes változáson megy majd keresztül, hogy az átalakítja majd magát az embert is.

A szabadság áhítata, a természethez való ragaszkodás, a bátorság, becsület, tisztesség, erkölcsösség, barátság, szeretet, az összes többi társadalmi ösztön... még a szabad akarat is: az emberiség hajnalától kezdve évezredek keresztül fokozatosan kifejlődött magas fokú értékek mind megfelelőnek és hasznosnak bizonyultak primitív életkörülmények között. Azonban napjaink ún. "fejlődése" olya kiterjedésben változtat az ember életkörülményein, hogy ezen formálisan előnyös kvalitások elavulttá és haszontalanná válnak, következésképpen, eltűnnek, vagy valami teljesen mássá és idegenné változnak. E jelenség már egyébként is megfigyelhető: az amerikai középosztályban a tisztesség koncepciója gyakorlatilag eltűnt, a bátorságnak vajmi kevés értéke van, a barátság mélységesen hiányzik, a becsület hanyatlik,⁹ a szabadságot pedig látszólag maréknyi ember szabályhű véleménye határozza meg.

Feltételezhetően az emberek egy adott fokig felveszik majd a változás sebességét, mivel egy organizmus evolúciója rendkívül felgyorsul a környezete változtával. Ezen túl az ember is biotechnológiával alakítja saját magát és a többi élőlényt. Korunk Amerikájában az ún. "dizájner baba" a divat. Egy nő, aki gyermekének adott tulajdonságokat szeretne (például intelligencia, atlétikus képességek, hajszín, jó kiállítás) megegyezik egy, a kívánt karakterjegyekkel rendelkező nőve. Utóbbi felajánl egy petesejtet (általában pénzért,- így vannak akik üzletet csinálnak ebből) amit beültetnek az első hölgy méhébe aki kilenc hónap múlva - remélhetőleg - a hön áhított tulajdonságokkal rendelkező csecsemőnek ad életet.¹⁰ Vitán felül áll, hogy a biotechnológia fejlődésével mind hatékonyabban terveznek majd gyermekeket petesejtek vagy spermiumok genetikai módosításával,¹¹ miután az emberi lények többé nem a Természet szabad teremtményei, hanem legyártott termékek lesznek. Eltekintve a tényről, hogy mindez iszonyatosan megsérti személyiségünk meghatározását, társadalmi és biológiai konzekvenciái megint csak drasztikusak és előreláthatatlanok; vagyis valószínűleg katasztrofálisak.

De az is lehet, hosszútávon ez mit sem számít mert egy napon maguk az emberi entitások is elavulttá válnak majd. Kiváló tudósok hiszik, hogy néhány évtizeden belül kompjúter szakértők kifejlesztenek majd egy, az embernél sokkalta intelligensebb gépet.* Ha mindez megtörténik, az emberiség feleslegessé és elavulttá, ekképp a rendszer mellőzöttjévé válik.¹²

⁹ A becsület hanyatlásáról az USA-ban lásd az érdekes cikket: Mary McNamara, Los Angeles Times, augusztus 27, 1998, E1, E4.

¹⁰ Rebecca Mead: *Eggs for Sale*, The New Yorker, augusztus 9, 1999, 56-65.

¹¹ *Redesigning Dad*, Us. News & World Report, november 5, 2001, 62-63 (a technológia majdnem teljesen készen áll: a spermiumok a legalkalmasabbak a sérült gének megjavítására)

* Ehhez lásd Raymond Kurzweil jövőkutató *A szingularitás küszöbén* című könyvét (Ad astra, 2013., a fordító megjegyzése, K.D.)

¹² Lásd Bill Joy: *Why the Furore Doesn't Need Us*, Wired, április 2000, 238-262. Nem muszáj hinnünk az intelligens gépek fejlődéséről szóló csodás előrejelzéseknek. 1970-ben például a tudósok megjósolták, hogy 15

Jóllehet nem biztos, hogy bekövetkezik, de biztos, hogy a mértéktelen gazdasági növekedés és a technológia örült és hirtelen fejlődése mindent a feje tetejére állít, ennek eredményét pedig aligha képzelhetjük másképp, mint katasztrófának.

3. A legrégebb óta iparosodott országokban mint Anglia, Németország, de legfőképpen az Egyesült Államok egyre nagyobb mértékben köztudott, hogy a technológiai rendszer az összeomlás útja.

Az ötvenes években, amikor még kisfiú voltam, gyakorlatilag mindenki örömmel, vagy kitörő lelkesedéssel fogadta a fejlődést, gazdasági növekedést, mindenekfelett a technológiát, és mindenki feltétel nélkül hitt tisztán előnyös voltában. Egy általam ismert német személy ugyanezen vélekedés elterjedtségéről számol be nekem a korabeli Németországban, ez alapján állítjuk, hogy az egész iparosodott világra ugyanez áll.

Az idő előrehaladtával azonban e vélekedés megváltozott. Szükségtelen elmondanom, sokaknak még csak véleményük sincs a technológiáról mert nem veszik a fáradságot ezzel fásasztani magukat; egyszerűen csak gondolkodás nélkül elfogadják azt. Az Egyesült Államokban viszont gondolkodók körében (akik veszik a fáradságot a társadalmuk problémáira való komoly reflexióra) a technológia iránti hozzáállás alapvetően változott és változik meg. Akik lelkesednek a technológiáért általában véve személyesen profitálnak belőle valahogy: tudósok, mérnökök, vállalati vezetők vagy a hadsereg. A legtöbb rajtuk kívül eső hozzáállása apatikus vagy cinikus: tudatában vannak az úgynevezett fejlődés okozta társadalmi bomlásnak és veszélynek, de elkerülhetetlennek gondolják, az ellenállást pedig haszталannak.

Ennek ellenére egyre növekvő számban vannak, akik nem ilyen pesszimisták vagy passzívak. Elutasítják világuk pusztítását és olyan új értékek után kutatnak, amelyek felszabadítják őket a jelen technoindusztriális iga alól.¹³ E mozgalom jelenleg is alakatlan és csak alig kezd formálódni; az új értékek pedig továbbra is bizonytalanok és definiálatlanok. Azonban ahogy a technológia tovább dübörög örült és pusztító útján egyre nyilvánvalóbbá téve romboló és zavaró hatását, a mozgalom várhatóan megnövekedik és szilárd formát öltve megerősíti és megtisztítja értékeit. Jelen formáiból és logikus következtetésből ítélve ezen értékrendszer valószínűleg a következőképp néz majd ki:

(i) Mindenfajta modern technológia elutasítása. Logikusan szükségszerű, hiszen a modern technológia, mint egész részei összefüggnek egymással; lehetetlen a rossz részeit elvetni néhány előnyösnek látszó jó rész megtartásával. A technológiai rendszer él vagy meghal, akár egy szerves, komplex organizmus; viszont félig élő vagy halott bármilyen hosszú ideig maradhat.

(ii) Magának a civilizációnak az elutasítása. Szintén logikus, a jelen technológiai civilizáció ugyanis a legújabb fázisa a civilizáció történelmének, a korábbi civilizációk pedig már magukban hordozták a gonoszság csíráját amelyek mára oly nagy veszéllyé értek.

éven belül a gépek intelligensebbek lesznek az embereknél. Chicago Daily News, november 16, 1970 (oldalszám nem elérhető). Nyilvánvalóan ez az előrejelzés nem vált valóra, mindazonáltal nem vethető el maga a lehetőség. Gyakorlatilag van okunk hinni benne amíg a technológia fejlődése folytatódik.

¹³ Lásd Bruce Barcott: *From Tree-hugger to Terrorist*, New York Times Sunday Magazin, április 7, 2002, 56-59, 81. Ez a cikk leírja a technoipari rendszer megdöntésére hivatott valós és forradalmi mozgalom létrejöttének fejlődését. (Mialatt a következőket írtam, nem gondoltam rá, hogy az USA-ban nem alakulhat ki hatásos mozgalom, mert hiányzik az alkalmas vezetőség, valamint a valódi forradalmárok képtelenek elhatárolódni a pszeudoforradalmároktól. Bruce Barcott külső forrásokat hivatkozó cikke azonban rávilágít, a valódi forradalmi mozgalom nyersanyaga márpedig létezik: vannak kellő elszántságú és szenvedélyű egyének, akik hajlandóak kockázatot és nagy áldozatot vállalni. Kevéske rátermett vezető is elég hozzá, hogy e nyersanyagból hatásos mozgalmat gyűrjön.

(iii) A materializmus¹⁴ elutasítása és helyettesítése egyfajta életorinteált koncepcióval, ami a mértékletességet és önellátást favorizálja, miközben helyteleníti a tulajdon és hatalom felhalmozását. A materializmus elutasítása az előző pont szükségszerű része, mivel csak a technológiai civilizáció tudja biztosítani azon anyagi javakat melyektől a modern ember függ.

(iv) A természet iránt érzett szeretet vagy tisztelet, vagy épp a természet imádata. A technológiai civilizáció halálos fenyegetés a természetre nézve, ami pont az ellentéte. Következésképpen logikus a természetet pozitív értékekkel felruházni a technológia negatív értékei ellenében. Sőt, a természet tisztelete vagy imádata betöltheti a modern társadalomban lévő spirituális vákuumot.

(v) Szabadságvágy. A természetes szabadság és intimitás a legdrágább kincs, amitől a modern civilizáció megfoszt minket. Gyakorlatilag amióta az emberi faj alávetette magát a civilizáció szolgálatának, a forradalmárok és lázadók leggyakoribb és legsürgetőbb követelése mindig is a szabadság volt.

(vi) A jelen helyzetért felelősek megbüntetése. Tudósok, mérnökök, vállalati vezetők, politikusok és a többi, a rendszer és gazdasági fejlődés tudatos és szándékos támogatóiként a valaha élt leggonoszabb bűnözők. Sztálinnál és Hitlernél is rosszabbak, akik még csak nem is álmodhattak arról amihez fogható korunk technofiljei művelnek. Vagyis igazságot és elszámoltatás szükségessége.

A technopari rendszert ellenző mozgalomnak az előzőekhez többé-kevésbé hasonló értékrendszert kell kidolgoznia; és tulajdonképpen van is bizonyítékunk ilyen értékek felbukkanására. Ezek egyértelműen összeegyeztethetetlenek a technológiai civilizáció fennmaradásával, mint ahogy a francia és orosz forradalmat megelőző időszak értékei is inkompatibilisek az ancien régime fennmaradásával. A technoindusztriális rendszer okozta pusztítás mértékének súlyosbodásával az azt ellenző új értékek terjedése és erősödése várható. Ha a régi és új értékek közti feszültség elég magas, a megfelelő pillanatban újra megtörténik, ami egykor francia és Oroszországban: kitör a forradalom.

4. Ez nem forradalmi jóslat, maradjon meg egy eshetőségnek. Számos tényező áll a forradalom útjában, köztük a következők:

(a) Egy lehetséges forradalomba vetett hit hiánya. A legtöbb ember garantáltnak veszi, hogy a jelen rendszer sérthetetlen és semmi sem térítheti le az útjáról. Sosem fordul meg a fejükben a forradalom valódi lehetősége. A történelem tanúsága szerint az emberek kollektíve alávetik magukat bármilyen ordító igazságtalanságnak ha a körülöttük lévő társaik is behódolnak és nem hisznek a kiútban. Másrészt viszont, ha egyszer felsejlik a kiút reménye azt forradalom követi.

Tehát paradoxon, de a technoindusztriális rendszert megdöntő forradalom legnagyobb akadály a forradalom kitörésének lehetőségét kizáró hit. Ha elég ember kezd mellette hinni, valódi lehetőséggé válik.

(b) Propaganda. A technológiai társadalom bármily korábbinál erősebb és hatékonyabb propagandarendszert alkalmaz.¹⁵ E propaganda nagyban megnehezíti a technoindusztriális értékek aláásásának forradalmi feladatát.

(c) Pszeudoforradalmárok. Jelenleg sokan büszkék magukra, mint olyan forradalmárok, akik valójában nem is elhivatottak az egész létező rendszert megdöntésében. Csupán megjátsszák a lázadást és a forradalmat azért, hogy kielégítsék pszichológiai szükségleteiket. Ők akadályt jelenthetnek egy hatékony forradalmi mozgalom kialakulásában.

¹⁴ Ultimó reducto kimutatta e kifejezés lehetséges kettős értelmezhetőségét. Hogy tisztává tegyem szükségesnek érzem kifejteni: a "materializmus" szót itt nem a filozófiai vonatkozásában használom, hanem az anyagi felhalmozás megszállottságát magasztaló érték meghatározásaként.

¹⁵ Lásd az érdekes cikket, amely felfedi a modern propaganda hatásos szofisztikációját: *Propaganda*, in Tbe New Encyropaedia Britannica, Volume 26, Macropaedia, 15. kiadás, 1997, 171-79.

(d) Gyávaság. A modern társadalom passzivitásra, engedelmességre tanít, és elborzaszt a fizikai erőszaktól. Sőt mi több, a modern életkörülmények lustává, puhává és gyávává tesznek. Aki forradalmár akar lenni, pokolra kell annak menni.

Jegyzet

Az *Eljövendő forradalmat* néhány éve, egy spanyol fiatalember hatására írtam spanyolul, amit nyilvánvalóan itt angolra fordítva közlök.

Eredeti lábjegyzeteim nagy része direkt idézeteket tartalmazott, melyeket angol forrásból fordítottam spanyolra, ha ezeket fordítanám vissza angolra, az eredmény biztosan eltérne az alap verziótól. Vagyis a pontos idézés érdekében ahol lehet, visszatértem az eredeti angol nyelvű forráshoz. Ugyanakkor több esetben nem férek hozzá a szóban forgó angol nyelvű anyagokhoz, e jegyzetknél a direkt fordítás helyett inkább parafrázálok. Az idézőjelben lévő szövegeket mindig szó szerint közlöm.

ÚT A FORRADALOMHOZ

"Egy forradalom nem teadélután..."

Mao Ce-tung¹⁶

Egy igazán nagy forradalom izzik. Ez azt jelenti, hogy a forradalomhoz szükséges előfeltételeket létrehozzák. Hogy a forradalom realitássá válik-e, a forradalmárok bátorságától, eltökéltségétől, kitartásától és hatékonyságától függ.

A forradalomhoz szükséges előfeltételeket¹⁷ a következők: fontos a társadalom domináns osztályaival összeegyeztethetetlen értékek kifejlődése, valamint az új értékekre eszmélés feltétlen szükségessége, melyek nélkül a fennálló társadalmi struktúra összeomlása lehetetlen.

Ha e két feltétel adott, kibékíthetetlen konfliktus alakul ki az új, és a létező szerkezet fennállásához szükséges értékek között. A két értékrendszer közötti feszültség odáig növekszik, hogy csak az egyik végső vereségével oldódhat meg. Ha az új értékrend elég erős, biztosított a győzelme és a fennálló társadalmi rend pusztulása.

Ily módon zajlott le a modern idők két nagy forradalma - a francia és orosz. Értékek pont ilyen konfliktusa van kialakulóban jelen társadalmunkban is. Ha a konfliktus elég intenzívvé válik, az olyan forradalomhoz vezet majd, amelyet még nem látott a világ.

A modern társadalom központi felépítése (a technológia) a kulcs ahhoz, amitől minden más függ. A technológia a legfontosabb faktor, amely meghatározza a modern ember életútját, és ami döntő erő a modern történelemben. Különböző gondolkodók határozott véleménye ez,¹⁸ és kétlem, hogy sok olyan történész akad, aki az ellenkezőjét merészeli vallani. Ugyanakkor nem kell tanult észrevételekre támaszkodnod, hogy észrevedd, korunk világának döntő faktora a technológia. Csak nézz körbe és bizonyosodj meg róla magad! A különböző iparosodott országok között formálisan létező hatalmas különbségek ellenére, ezen országok hamar egy kultúrába és életútban találkoznak, és teszik ezt azért, mert közös technológiájuk van.

Mivel a modern társadalom központi építőeleme a technológia - a szerkezet, amelyen minden más nyugszik -, a technológiai rendszer szükségleteivel teljesen összeegyeztethetetlen értékek erős fejlődése kiteljesíti a forradalom előfeltételeit. Effajta fejlődés játszódik le jelenleg is.

Ötven éve, amikor gyerek voltam, majdnem általános együttérzéssel, vagy még inkább lelkesedéssel fogadták a technológiát. 1962-re jómagam idegenkedve tekintettem a technikára, de nem foglalkoztam vele, hogy ilyen irányú véleményemet nyíltan kifejezzem; akkoriban ugyanis mindenki úgy vélte, csak egy különc, vagy egy Biblia árus a Mississippi öserdeiből ellenezheti azt. Ma már tudom, hogy még abban az időben is volt néhány gondolkodó, aki

¹⁶ *Report on an Investigation of the Peasant Movement in Hunan in Selected Readings from the Works of Mao Tse/ling [=Zcdong]* Foreign Languages Press, Peking, 1971, 30.

¹⁷ E cikkben használva a "forradalom", a társadalom fennálló struktúrájának a radikális és gyors összeomlását jelenti, szándékosan inkább a társadalmon belülről, mint valami külső tényező által gerjesztve; és a társadalom domináns osztályainak ellenében. Egy fegyveres felkelés, még ha meg is dönt egy kormányt sem nevezhető forradalomnak a szó adott értelmében, amíg el nem sepri a társadalom létező szerkezetét amelyben a lázadás kitört.

¹⁸ Karl Marx állítása szerint az átlagtermelés bizonyul döntő tényezőnek a társadalom arculatának megteremtésében, Marx viszont egy olyan korban élt, amikor a legfontosabb probléma a technológia vonatkozásában a termelés. Mivel a technológia oly briliánsan oldotta meg a termelés problémáját, ez többé nem lehet döntő faktor. Manapság kritikusabb probléma a technikával kapcsolatban az információáramlás, illetve az emberi viselkedés szabályozása (pl. propaganda által). Következésképpen Marx, a társadalom karakterét meghatározó erejével kapcsolatos koncepciója bővítésre szorul, és beleértendő nem csak a termelés technikája, hanem minden fajta technológia. Ha Marx ma is köztünk lenne, kétségkívül egyetértene velem.

kritikusan írt a technológiáról. De olyan kevesen voltak és annyira nehéz volt róluk hallani, hogy majd harminc évesen is csupán jómagamról tudtam, hogy ellenzem a technikai fejlődést.

Azóta éles fordulat következett be a technológiáról való vélekedésben. Természetesen a társadalom legnagyobb részének *nincs* véleménye a technológiáról, mert sosem fárasztják magukat olyan dolgokról való elmélkedéssel, mint a technológia. Ha a reklámpar ösztönzésére vesznek valami új kütyüt, elkezdik azt használni ugyan, de nem fognak róla véleményt formálni. A technológia irányába mutatott hozzáállás változása egy kisebbségben lelhető fel, akik komolyan gondolkodnak a társadalomról, amelyben élnek.

Amennyire én tudom, majdnem csak azok az értelmiségiek lelkesednek a technológiáért akik valamilyen módon profitálnak belőle: tudósok, mérnökök, vállalati vezetők, katonák. Az emberek sokkal nagyobb száma kiábrándult a modern társadalomban és elvesztette az intézményeibe vetett hitét. Ők többé már nem tisztelik a politikai rendszert, amelyben a legmegvetendőbb jelölteket lehet eladni a köznépnek kifinomult propaganda technikákkal. Megvetik az elektronikus szórakoztatóipart, amely szeméttel eteti őket. Tudják, hogy a gyerekeket drogokkal tömik (Ritalinnal pl.), hogy engedelmesebbek legyenek az osztályteremben; tudatában vannak, hogy fajok abnormális aránya hal ki, hogy nagy lehetősége van egy környezeti katasztrófának és, hogy a technológia mindannyinkat egy vakmerő sebességbe hajszol, amely következményeinek teljesen végzetesek lehetnek. De mivel elvesztették reményüket a technológia harcokosijának megfékezésében, apátiába süllyednek. Egyszerűen elfogadják a technikai fejlődést és következményeit, mint elkerülhetetlen rosszat, és próbálnak nem a jövőre gondolni.

Ezzel egy időben ugyanakkor egy egyre növekvő számú embercsoport is létezik, akik (főként fiatalok) hajlandók nyíltan szembeszegülni az ijesztő jellemmel, amivé a technopari rendszer a világot változtatta. Felkészültek a techno-indusztriális rendszer értékeinek elutasítására, és az azt ellenző értékek elfogadására. Ők hajlandók mellőzni a technológia által biztosított fizikai biztonságot és kényelmet, a Happy Meal menüt, és a mindennemű problémák könnyű megoldását. Nem jelent nekik semmit, hogy szomszédjuknál több és jobb anyagi javakkal, és ezáltal egyfajta magasabb státusszal rendelkezzenek. A spirituálisan üres értékek helyére képesek magukévá tenni egy mérsékelt életstílust, ami elutasítja a techno-ipari életmódra jellemző mértéktelen fogyasztást; készek a bátorságot és függetlenséget választani a modern ember gyáva szolgalelkűsége helyett; és mindezek felett felkészültek elvetni a természet felett gyakorlott kontroll technológikus ideálját, helyettesítve azt minden földi élet totalitásának hódolatával - szabadon és vadon, ahogyan évmilliók alatt az evolúció kialakította.

Hogyan tudjuk felhasználni a hozzáállásuk megváltozását a forradalom útjának kikövezésében?

Egyik feladatunk nyilvánvalóan, hogy elősegítsük az új értékek növekedését és a forradalmi eszmék terjedését, amelyek majd a techno-ipari rendszerrel való szembenállást gerjesztik. Viszont önmagában az eszmék terjesztése nem hatásos. Képzeljük el egy forradalmi eszméknek kitett személy reakcióját. Tételezzük fel, hogy ő egy olyan gondolkodó, akit kiborít az a sok szörnyűség, amit olvas vagy hall a technológiáról, de serkentőleg és reménykedve érez, hogy tanuljon egy jobb, gazdagabb, kielégítőbb lehetséges életmóddért. Mi fog történni?

Talán semmi. Azért, hogy fennmaradjon a forradalmi eszmék iránti érdeklődés, az embereknek reményre van szüksége, hogy az eszméiknek egyszer gyakorlati haszna is válik, valamint lehetőség is kell nekik, hogy személyesen részt tudjanak vállalni ezen ideálok megvalósításában. Ha egy forradalmi ideálok által befolyásolt egyénnek nem adatott meg a lehetőség, hogy bármi gyakorlati tettel élhet a techno-rendszer ellen, és semmi jelentős remény nem élteti, valószínűleg el fog veszni érdeklődése. A forradalmi mondanivaló további hatásainak kitéve egyre kevesebb és kevesebb hatása lesz rá, ahányszor csak elhangzik, míg végül teljesen apatikussá válik és el nem utasít minden további gondolatmenetet a technológia problémáival kapcsolatban.

Hogy fenntartsuk érdeklődésüket, a forradalmároknak mutatniuk kell számukra azon dolgokat, amelyek aktuálisan *történnnek* - jelentős dolgokat -, és lehetőséget kell biztosítani számukra a forradalmi cselekvésben való aktív részvételre. Ez okból szükséges egy hatékony forradalmi mozgalom, egy mozgalom, ami képes dolgokat valóra váltani és, hogy a benne érdekelt emberek követni és együttműködni tudnak vele úgy, hogy aktív részt vállalnak a forradalomhoz vezető út lefektetésében. Amíg egy ilyesfajta mozgalom kéz a kézben jár az eszme terjedésével, az ideálok hasznavehetetlenek bizonyulnak.

Jelenleg tehát a forradalmárok legfontosabb feladata egy hatékony mozgalom kiépítése.

Egy forradalmi mozgalom hatékonysága nem csupán a résztvevői számával mérhető. A számbeli fölénynél sokkalta fontosabb a mozgalom összetartása, meghatározottsága, a pontosan körülhatárolt cél iránti elkötelezettsége, a bátorsága és makacs kitartása. Ezen tulajdonságok birtokában meglepően kisszámú csoport is képes ellensúlyozni a tétovázó és el nem kötelezett többséget. Például a bolsevikok sohasem voltak egy nagy párt, mégis ők határozták meg az orosz forradalmi kurzust, amely kibontakozott. (Fontosnak tartom megemlíteni, hogy NEM csodálom a bolsevikokat. Az emberi lényeknek annyi értéket tulajdonítottak, mint a technológiai rendszer alkatrészei. De ez nem jelenti, hogy nem tanulhatunk a bolsevizmus történetéből.)

Egy hatékony forradalmi mozgalom nem tarthat a közvéleménytől. Természetesen egy forradalmi mozgalomnak nem szabad támadni a közvéleményt, ha nincs jó oka rá. Viszont sosem szabad feláldoznia integritását a közösség ellenségeskedésével szembeni alaptanok kompromittálásával. A nyilvánosság kiszolgálása rövidtávon előnyös lehet, ugyanakkor hosszútávon a mozgalom úgy lesz sikeres, ha kerek-perec ragaszkodik tanaihoz (nem számít, mennyire népszerűtlenné váltak is ezek); és ha hajlandó alapjaiban szembe menni a rendszerrel, még ha az számbeli fölényben van is. Egy mozgalom, amelyik meghátrál ha bemelegedik a helyzet nagy eséllyel elveszti kohézióját és egy mis-más reformmozgalommá silányul. A kohézió és integritás fenntartása, valamint a merészség biztosítása sokkalta fontosabb, mint a közvéleménnyel való jó viszony megtartása. A köznép ingatag jóindulata rosszallásba csaphat át, hirtelen pedig vissza.

Egy forradalmi mozgalom legyen szívós és türelmes. Meglehet, hogy évtizedeket kell várnia az eljövendő forradalomig, ezen idő alatt pedig a forradalmi útra való felkészüléssel kell lefoglalnia magát. Ez történt a forradalmi mozgalommal Oroszországban. Türellem és kitartás hosszútávon sokkal kifizetődőbb és az elvárásokkal pont ellentétes eredményt hoz. A történelem számos példát szolgáltat rá, amikor is látszólag veszett ügyek arattak győzelmet a végén a makacs kitartás és a követők vereséget el nem fogadó magatartása miatt.

Másrésről viszont, a forradalom kitörése váratlanul érhet minket, és a forradalmároknak jól felkészültnek kell lennie, hogy hasznot húzzon belőle. Tudva levő, hogy a bolsevikok sohasem várták a forradalom eljövételét saját életükben, mivel azonban a mozgalmuk megfelelően ki volt képezve döntő cselekvésre, képesek voltak a saját hasznukra fordítani a cárizmus előre nem látható összeomlását és a kialakult zűrzavart.

Mindenek felett kitartónak kell lenni egy mozgalomnak. Egy modern világbeli forradalom nem teadélután. Halálos és brutális lesz. Biztosak lehetünk benne, hogy a techno-ipari rendszer összeomlása kezdetén az emberi faj nem fog hirtelen virág-gyermekekké egyesülni. Ellenkezőleg, különböző csoportok versengnek majd a hataloméért. Ha technológia-ellenzők bizonyulnak az erősebbek, képesek lesznek biztosítani a rendszer végleges és teljes összeomlását. Ha más csoportok lesznek erősebbek, megmenthetik és újra működőképessé tehetik a rendszert. Következésképpen egy hatékony forradalmi mozgalomnak olyan emberekből kell állnia, akik hajlandóak megfizetni a forradalom árát: késznek kell lenniük farkasszemet nézni katasztrófával, szenvedéssel és halállal.

Másféle mozgalmak is léteznek, de alacsonyabb határfokkal.

Először is, kisebb hatékonyságú mozgalom olyan, amely nem összpontosít pontosan körülhatárolt célra. Ehelyett bizonytalanul megfogalmazott célok katyvaszát népszerűsítik, mint az "uralom" megszüntetése, a környezetvédelem és "igazság" (bármit jelentsen is ez) a nőknek, melegeknek és állatoknak.

Ezen célok legtöbbje nem forradalmi. Ahogy a cikk elején írtuk, a forradalom előfeltétele csakis a társadalom fennálló struktúrájának elpusztításán keresztül megvalósuló értékek kifejlődése. Hogy egy példával éljek, feminista célok, mint a nők egyenlő státuszának kivívása, vagy a nemi és családon belüli erőszak visszaszorítása teljes összhangban vannak a fennálló társadalmi renddel. Tulajdonképpen ezen elvek megvalósítása csak a rendszer még hatékonyabb működését eredményezni. Ugyanez áll a legtöbb egyéb "aktivista" célkitűzéseire is. Következésképp ezek reformista célok.

Az egy igaz forradalmi cél cseppje - névleg, magának a techno-ipari rendszernek az elpusztítása - hajlamos elveszni a forradalmi célok óceánjában. A forradalom megvalósulásához egy magát tisztán meghatározó mozgalom kell, amely kizárólag a techno-rendszer eltörlésének szenteli magát. Nem szabad, hogy reformista célok térítsék el, mint az ilyen-olyan csoportok igazságtétele.

Másodszor, azért lehet még kis hatékonyságú egy mozgalom, mert túl sok ember van benne téves okból. Néhányuknak a forradalom csupán egy halvány és meghatározatlan reménysugár, mint egy gyakorlati cél. Néhányuk sokkal inkább törődik saját külön sérelmével, mint a technológiai társadalom átfogó problémájával. Másoknak a forradalom csak egyfajta játék, amiben levezethetik lázadó hajlamaikat. Megint másoknak a mozgalmi részvétel önmegvalósítás. Ők pozíciókért versengnek, vagy "analíziseket" és "kritikákat" írnak, melyek inkább táplálják önnön hiábavalóságukat, mint a forradalmi célt.

Egy hatékony forradalmi mozgalom megteremtéséhez olyan embereket kell összegyűjteni, akiknek a forradalom nem egy elvont teória, bizonytalan fantázia, pusztán remény a jövő azonosításához, vagy lázadó hajlamaik kiélésének módja; hanem praktikus módon kivitelezett valódi, pontosan definiált és gyakorlati cél.

ERKÖLCS ÉS FORRADALOM

"Az erkölcs, a bűn és a kárhozzátartástól való félelem rendőrökként élnek fejünkben, elpusztítva spontaneitásunk, vadságunk, és képességünk a teljeskörű életre.... Próbálok saját hóbortjaim szerint élni, spontán késztetések által, nem törődve azzal, mit gondolnak rólam mások... Nem akarok korlátokkal teletűzdelt életet; minden lehetőséget meg akarok magam előtt nyitni.... Mindez mindenfajta erkölcs megsemmisítését jelenti."

Feral Faun: *The Cops in Our Heads: Some Thoughts on Anarchy and Morality*.¹⁹

Való igaz, a hagyományos értelemben vett morál koncepciója egyike a legfontosabb eszközöknek, amelyeket a rendszer az ellenőrzésünkre használ, ezért muszáj felszabadítanunk magunk alóluk.

De képzeld el, bal lábbal kelsz fel egy nap. Találkozol egy ártalmatlan, de csúnya idős asszonnyal; a megjelenése irritál téged, és a "spontán késztetéseid" miatt ellököd és elkezded rugdosni a földön. Vagy tételezzük fel, hogy "beindulsz" a kislányokra, ezért a "spontán késztetéseidről" indítatva felszedsz egy négyévest, letéped a ruháit és fájdalmas sikoltásai közepette megerőszkölsz.

Le merném fogadni, hogy nincs egy anarchista sem, aki ezt olvasva ne undorodna el az efféle tettektől, és ne próbálná megakadályozni, ha szemtanúja lenne. Mindez csupán a társadalom erkölcsi kondicionáló hatása?

Állítom, hogy nem. Feltételezésem szerint létezik egyfajta természetes "erkölcsösség" (hangsúlyozva az idézőjelet), vagy a korrektség attribútuma, amely minden kultúrán közös fonálként haladva át ilyen vagy olyan módon hajlamos jellemezni azokat, annak ellenére, hogy adott kultúrákban domináns erők gyakorta elnyomják vagy módosítják azt. Talán biológiailag vagyunk hajlamosak a korrektség koncepciójára. Akárhogy is, ez alábbi hat alaptannal összegezhető:

1. Ne bánts senkit, aki előzőleg sem bántott téged, vagy nem jelentett rád nézve fenyegetést.
2. (Önvédelem és megtorlás) Árthatsz másoknak, hogy megelőzd a sérelmet, amellyel ők fenyegetnek, vagy megbosszul a sérelmet, amelyet előzőleg neked okoztak.
3. Jó tett helyébe jót várj: ha valaki szívességet tett neked, azonos mértékben viszonznod kell azt, ha az adott fél rászorul segítségedre.
4. Az erős figyeljen oda a gyengére.
5. Ne hazudj.
6. Pontosán tarts be minden ígéretet vagy megállapodást, amit megfogadtál.

Vegyünk példaként egy pár esetet, amikor a hat alaptant elnyomja egy kulturális erő: hagyományosan a navahók közt "morálisan elfogadható" a csalás ha az átvert személy nem tagja a törzsnek (W. A. Haviland, *Cultural Anthropology*, 9. 207.), holott ezzel megsértik az első, ötödik és hatodik princípiumot. Továbbá a mi társadalmunkban is sok ember elutasítja a megtorlás pontját: az ipari társadalom szociális rendet parancsoló szükséglete, és a személyes önbíráskodó potenciál bomlása miatt úgy lettünk kondicionálva, hogy elnyomjuk bosszúálló impulzusainkat és bármilyen komoly bosszúvágyunkat a legitim rendszerre hagyjuk („igazságszolgáltatás”).

¹⁹ *The Quest for the Spiritual: A Basis for a Radical Analysis of Religion, and Other Essays*, Feral Faun, Green Anarchist, BCM 1715, London WC 1N 3XX, United Kingdom.

Hasonló példák ellenére fenntartom, hogy a hat alaptan *hajlamos* az univerzalitásra. De valaki akár elfogadja a hat alaptan bármekkora egyetemességét, akár nem, bizton állíthatom, hogy e cikk majdnem minden olvasója egyetért a tanokkal (a megtorlás tanának lehetséges kivételével együtt) ilyen vagy olyan formában. Vagyis jelen értekezésünk alapjául szolgálhat e hat princípium.

Állítom, e tanok több okból sem alkalmazhatóak morális kódexként.

Először. A tanok jelentése tág, és olyan széles körben értelmezhető, hogy bizonyos esetekben nincs közös megegyezési alap az alkalmazásukat illetően. Például, ha Kovács úr ragaszkodik a rádiója olyan hangos használatához, amitől Szabó úr nem tud aludni, és ezért Szabó úr széttöri a rádióját; vajon Szabó úr cselekedete kiprovokálatlan sérelem volt Kovács úr részéről, vagy legitim önvédelem a Kovács úr okozta sérelemre válaszul? Ebben a kérdésben Kovács és Szabó úr aligha értene egyet. (Ugyanígy vannak határok is az alaptanok értelmezésében. Szerintem nehéz lenne bárkit is találni bármelyik kultúrában, aki az alaptanok értelmezésekor idős asszonyok brutális fizikai bántalmazásának, vagy négyéves gyermekek megerőszakolásának az igazolását látná.)

Másodszor. A legtöbben egyetértenek, hogy néha "erkölcsileg" igazságos kivételt tenni az alaptanok tekintetében. Ha egy barátod megrongál egy hatalmas fakitermelő vállalat eszközeiből egyet és a rendőrök tőled érdeklődnek a tettes kiléte felől, minden zöld anarchista a hazugság igazságosságával egyetértve azt vallja majd: "Nem tudom".

Harmadszor. A hat alaptant általában véve nem úgy kezelik, mintha azok a valódi morális törvények merevségét és hatalmát birtokolnák. Az emberek gyakran megsértik a hat princípiumot még akkor is, ha tettüknek nincs "morális" igazolása. Sőt, mintahogyan már megjegyeztük, egyes társadalmak erkölcsi törvényei folyamatosan ütköznek és felülírják a hat alaptant. Inkább, a törvényekhez viszonyítva a princípiumok inkább egyfajta vezérelvek, azon nagyvonalú indítékaink megnyilvánulásai, amelyek emlékeztetnek rá, hogy ne tegyünk meg olyan dolgokat, amelyekre később ellenérzésekkel gondolnánk vissza.

Negyedszer. Hangsúlyozom, hogy a "morál" fogalma csakis azokra a társadalmilag kijelölt viselkedésformákra alkalmazható, amelyek az adott társadalmat, kultúrát vagy szubkultúrát jellemzik. Minthogy a hat alaptan ilyen vagy olyan formájában állítólagosan egyetemes és jóllehet genetikailag determinált, nem írható le erkölcsként.

Tételezzük fel, hogy a legtöbb anarchista elfogadja a hat alaptant; amit az anarchista (vagy legalábbis az individualista típusú anarchista) tesz az sokkal inkább a princípiumok saját interpretálása bármilyen adott élethelyzetében, valamint saját, önálló döntése arról, mikor tesz kivételt egy alaptannál; mint hogy bármiféle hatalom róla való döntésének engedélyezése.

Ugyanakkor konfliktust szül ha az ember saját magának értelmezi a hat alaptant, hiszen mindenki különbözőképp interpretálja azokat. Ezért, és sok más okból kifolyólag minden társadalom praktikus szabályokat hozott, melyekkel sokkal precízebb módon korlátozták az emberi viselkedést, mint a hat princípium. Másképpen fogalmazva sok ember hosszabb idejű együttélése esetén majdnem elkerülhetetlen bizonyos fokú erkölcs kifejlődése. Csak a remete teljesen szabad. Ez nem az anarchizmus eszméjének a leleplezésére tett kísérlet. Még ha nem is létezik olyan társadalom, amely tökéletesen mentesül a morál béklyója alól, mégis nagy különbség van olyan társadalmak közt ahol az erkölcs terhe pehely könnyű, és ahol mázsás súlyú. A Colin Turnbull által az Erdőlakókban (*The Forest People*) és a Wayward Servants: *The Two Worlds of the African Pygmies-ben* leírt őserdei pigmeusok bizonyítják egy, az anarchista ideálhoz közel álló társadalom példáját. Kevés, és rugalmas szabályaik rendkívül nagyvonalúan kezelik a személyes szabadságot. Annak ellenére, hogy nincs rendőrségük, bíróságuk és börtöneik, Turnbull nem említ egy gyilkossági esetet sem.

Ezzel ellentétben a technológiailag fejlett társadalomban a szociális mechanizmusok annyira áttételesek és merevek, hogy az csakis az emberi viselkedés szigorú szabályozásával funkcionálhat. Következésképpen messze szigorúbb törvényi és erkölcsi szabályozást

igényelnek. Jelen esetben nem különböztethetjük meg a törvényt és az erkölcsöt. Egyszerűen a törvényt egy bizonyos erkölcstannak vesszük, amely nem oktalan, mivel társadalmunkban a törvénszegés széles körben erkölcstelennek tekintett. Maradi emberek panaszkodnak a modern társadalom erkölcsi hanyatlásáról, és való igaz, társadalmunk *néhány* szempontból relatíve szabadabb erkölcsű. De alátámasztanám, hogy korunk lazuló szexuális, művészi, irodalmi, öltözködési, vallási stb. morálja nagyrészt az emberi viselkedést egyre szorosabban ellenőrző tendenciákra adott praktikus válasz. A lázadó hajlam praktikus irányba tolódása veszélyes lehet a rendszerre, a művészet, az irodalom, és társaik pedig biztosítják e hajlamok ártalmatlan kiélését; a hedonista élvhajhászás a szex és étkezés terén, vagy az intenzíven stimulatív, modern tömegszórakoztatási formák pedig segítenek elfeledni szabadságunkon esett csorbát.

Akárhogy is, világos, hogy bármilyen társadalomban az erkölcs praktikus funkciókat szolgál. Ezen funkciók egyike a konfliktusok megelőzése vagy megoldása, mielőtt erőszakba torkollnának. (Elizabeth Marshall Thomas könyve szerint [*The Harmless People*, Vintage Books, Random House, New York, 1989, 10, 82, 83.] a dél afrikai busmanok privát tulajdonuként birtokolnak bizonyos élelemgyűjtő területeket a vadonból, és e tulajdonjogot ők komolyan tisztelik. Könnyen beláthatjuk, hogyan veszi elejét a konfliktusoknak az élelemelosztás effajta szabályozása.)

Mialatt az anarchisták a személyes szabadságnak tulajdonítanak nagy értéket, valószínűleg az erkölcs minimalizálását kívánják, még személyes biztonságuk vagy egyéb gyakorlati előny árán is, melyet az erkölcsösség nyújtana számukra. Itt most nem célozom megállapítani a szabadság és az erkölcs praktikus előnyének az egyensúlyát, viszont felhívom a figyelmet egy gyakran mellőzött dologra: az erkölcsösség gyakorlati vagy anyagi előnyeit gyakran ellensúlyozza az "immorális" impulzusaink elnyomásának pszichológiai terhe. Moralisták között elterjedt a "fejlődés" egyfajta koncepciója, miszerint az emberi fajnak folyamatosan erkölcsösödnie kell. Egyre több "erkölcstelen" ösztönzöt nyomnak el és helyettesítenek "civilizált" magatartásformákkal. Ezeknek az embereknek az erkölcsösség látszólag öncél. Látszólag sosem kérdezik meg, *miért* kell emberi lényeknek még inkább erkölcsösödni. Milyen *végcél*t szolgál az erkölcs? Ha e cél bármi olyan, ami az emberi jólétre hasonlít, akkor egy minden eddiginél elsöprőbb és intenzívebb erkölcsösség csakis kontraproduktív lehet, mivel az erkölcstelen ösztöneink elnyomásának pszichikai ára végül ellensúlyoz bármilyen moralitás által elővezetett előnyt (ha addig már nem is). Tulajdonképpen világos, hogy bármilyen ürüggyel hozakodnak is elő, a moralisták valódi motivációja saját pszichológiai szükségleteik kielégítése a moralitás másokra erőltetésén keresztül. Erkölcsi indíttatásuk nem az emberiség jobbá tételéért folytatott racionális program terméke.

Ennek az agresszív erkölcsösségnek semmi köze a hat princípium méltányosságához. Valójában összeegyeztethetetlen vele. Azzal, hogy a moralisták akár erővel, akár propagandával vagy átképzéssel ráerőltetik erkölcsösségüket másra, indokolatlanul megsértik és áthágják a hat princípium első pontját. Gondoljunk csak a XIX. századi misszionáriusokra, akik a primitív emberek szexuális praktikáit erkölcstelenítve büntudatot ébresztettek bennük, vagy a politikailag inkorrekt megnyilatkozásokat elnyomó modern balosokra.

Az erkölcsösség gyakran antagonisztikus a hat alaptannal, és fordítva. Vegyünk csak néhány példát.

Modern társadalmunkban a magántulajdon nem ugyanaz, mint a busmanoknál - ahol az egy puszta eszköz az erőforrások elosztása körül kialakuló konfliktusok elkerüléséhez. Ehelyett ez egy olyan rendszer, ahol adott személyek vagy szervezetek követelnek kontrollt hatalmas mennyiségű erőforrás felett, amelyet az emberek feletti uralom kiterjesztésére használnak. Ezzel egyértelműen a korrektség első és negyedik alapelvét sértik meg. Azzal, hogy a tulajdon tiszteletét igényli tőlünk, társadalmunk erkölcsössége segít fenntartani egy rendszert, amely egyértelműen ellentmond a hat princípiumnak.

Számtalan primitív népnél a testileg sérült gyermekeket születésük után megölték (lásd például Paul Schebesta, *Die Bambuti-Pygmäen vom Ituri*, 1. Band, Institut Royal Colonial Beige, Brussels, 1938, 138.), amelyhez hasonló gyakorlat látszólag elterjedt volt a XX. század derekáig az USA-ban. "Azok a csecsemők, akik deformálódnak, vagy túl picinek tűntek, kék baba szindrómában és légzéselégtelenségben szenvedtek halva született csecsemőkként lettek listázva doktorok által, majd hagyták őket meghalni egy nem látható helyen." Atul Gawande: *The Score*, *The New Yorker*, October 9, 2006, 64. Manapság bárminemű fent leírt cselekedetet sokkolóan erkölcstelennek nyilvánítanak. Persze, a sérültek pszichológiai problémáit tanulmányozó specialisták arról beszélnek, mennyire komoly kérdéskör is ez. Való igaz, komoly deformációval élők - például akik kéz és láb nélkül születnek - közt is lehetnek olyan egyének, akik kielégítő életvitelt értek el. De a legtöbb ilyen fokú rendellenességgel született személy élete alávetettségre és gyámoltalanságra van kárthatva, egy ilyen gyermek felnevelése az extrém sérülésével, hogy aztán elég idősen tudatosuljon benne önnön tehetetlensége, általában véve kegyetlenség. Természetesen bármilyen esetben nehéz kiszámítani a valószínűségét, hogy a sérült csecsemőnek felnőttként szájalmas, vagy érdemleges élete lesz. A lényeg ugyanakkor, hogy modern társadalmunk erkölcsi kódexe nem engedélyez ilyesfajta számítást. Nem számít, mennyire súlyos fizikai vagy mentális sérülése van, és nem számít, milyen csekély az esély rá, hogy nem lesz szerencsétlen élete, egy gyermek felnevelése *automatikusan* kívánatos. Ez a modern erkölcs egyik legkönyörtelenebb aspektusa.

A hadseregtől elvárt, hogy a kormánytól jövő parancsoknak vakon engedelmeskedve öljön, vagy tartózkodjon a gyilkolástól; a rendőrök és bírák pedig mechanikus engedelmességgel börtönözzenek be vagy bocsássanak szabadon embereket a törvény nevében. Katonáktól, bíraktól és rendőröktől "etikátlan" és "felelőtlen" lenne, ha inkább saját becsületességük szerint cselekednének, mint a rendszer szabályaival összhangban. Egy erkölcsös és "felelős" bíró a törvény szavára akkor is börtönbe fog küldeni valakit, ha a hat princípium szerint vádolhatatlan.

Az erkölcsösség igénye gyakran köpönyegként szolgál eltakarván azt, ami máskülönben láthatóvá válna egy adott személy mások feletti akarátának csupasz kinyilvánításakor. Vagyis, ha valaki azt mondja, „meg akarlak óvni az abortusztól (vagy a szextől, húsevéstől, bármitől) mert személy szerint visszataszítónak találok,” meggyőzésre irányuló kísérlete lenézőnek és oktalannak hatna. De ha igényét morális alapon támasztja alá és azt mondja "meg akarlak óvni az abortusztól mert az erkölcstelen", akkor meggyőzési kísérlete rögtön biztos igazolást nyer, vagy legalábbis nagyobb tisztelettel fontolják majd meg, mint morális igény nélkül.

Azok, akik erősen ragaszkodnak saját társadalmuk erkölcséhez gyakran megfélemlenek a korrektség tanáról. A rendkívül erkölcsös és keresztény üzletember, John D. Rockefeller mögöttes módszereket alkalmazott a siker elérése érdekében, ahogyan Allan Nevin felfedi a Rockefeller család méltató életrajzában. Manapság bármilyen nagyszabású üzleti vállalkozásnak ilyen-olyan módon elkerülhetetlen része más emberek átverése. Az igazság tudatos elferdítése bizonyosan elég ahhoz, hogy hazugságnak nevezzük, gyakorlati alkalmazásában pedig politikusok és újságírók elfogadott magatartása ez, jóllehet ők magukat kétségkívül erkölcsösnek tartják.

Elöttem van a *The National Interest* magazin egy szórólapja a következő felirattal:

"Elsőrendű feladatod megvédeni nemzetünk érdekeit külföldön, és minden erőddel támogatni a hazai gyűléseket."

"Természetesen nem vagy naiv. Úgy hiszed, a nemzetközi politika jóban vagy rosszban, lényegében hatalmi politika marad - ahogyan Thomas Hobbes megfigyelte: nincs egyetértés az államok között, itt az erősebb az úr."

Ez megközelítőleg a külpolitikai machiavellizmus pusztá megnyilvánulása, jóllehet biztos állítható, hogy az általam idézett szórólapéért felelős egyének hű követői a konvencionális erkölcsösségnek az Egyesült Államokban. Számukra úgy gondolom, a szokásszerű erkölcsösség a hat alaptan *pótlékként* szolgál. Amíg ezek az emberek eleget tesznek a

hagyományos erkölcsnek, igazságérzetük felhatalmazza őket a korrektség princípiumának figyelmen kívül hagyására bármilyen kényelmetlenségérzet nélkül.

Egy másik dolog, ami miatt az erkölcsösség antagonisztikus a hat princípiummal, hogy az gyakran kifogásként szolgál olyan személyekkel való rossz bánásmód, vagy kizsákmányolás esetén, akik megsértették az adott társadalom morális törvénykönyvét vagy törvényeit. Az Egyesült Államokban a politikusok "keménykezü bűnmegelőzéssel" egyengetik karrierjüket, durva törvényekkel fenyegetve a törvényszegőket. Az ügyészek gyakran személyes haszon reményében hoznak a törvény által megengedett legsúlyosabb ítéletet a vádlott felett. Mindez kielégíti a közvélemény szadista és tekintélyelvű indítékait, és csillapítja a privilegizált osztályok félelmét egy társadalmi katasztrófától. Mindennek vajmi kevés köze van a hat alaptan korrektségéhez. Sok, kemény büntetésnek kitett "bűnöző" - például marihuána birtoklásért elítéltek - sehogy sem sérti meg e princípiumokat. De még úgy is, ha a vádlott megsérti a hat tant, a súlyos ítéletet nem a korrektség, az erkölcsösség motiválja, hanem a politikusok és ügyészek személyes ambíciói, vagy a közvélemény szadista és bűnbak kereső étvágya. Az erkölcsösség pusztán *kifogásnak* bizonyul.

Összegezve az eddigieket, bárki, aki pártatlanul vet pillantást modern társadalmunkra látni fogja, hogy az erkölcsösség hangsúlyozásának valójában nem sok köze van a méltányosság tanához. Bizonyára kevesebb, mint sok primitív társadalomban.

Különböző kivételeket figyelembe véve, modern társadalmunkban a fő cél, amit a moralitás szolgál a techno-ipari rendszer működésének az elősegítése. Valahogy így:

Becsületesség és erkölcsösség koncepciómat nagyban az önérdék határozza meg. Például komolyan és őszintén úgy érzem, hogy részemről tökéletesen fair egy erdőirtó felszerelésének megrongálása. De azon indíttatásból érzem így, mert az erdő folyamatos léte személyes szükségleteimet szolgálja. Ha nem kötődnek személy szerint hozzá, bizonyára másképp gondolkodnék. Hasonlóan a legtöbb gazdag ember valószínűleg őszintén érzi úgy, hogy tulajdonát védő törvények korrektek és erkölcsösek, és méltánytalannak gondolják. Bármennyire őszinték ezen érzelmeik, kétségtelenül nagy részben az önérdék táplálja azokat.

Emberek, akik a rendszeren belül hatalmi pozíciókat foglalnak el, érdekeltek a rendszer biztonságának és terjeszkedésének a támogatásában. Amikor ugyanők ráébrednek, hogy adott morális elvek erősítik vagy biztosabbá teszik a rendszert vagy tudatos önzésből, vagy önérdék táplálta morális meggyőződés által nyomást gyakorolnak a médiára és az oktatásra ezen eszmék promótálása végett. Tehát társadalmunkban a tulajdontisztelet, rendes, tanulékony, szabálykövető, együttműködő viselkedés kívánalma azért vált erkölcsössé, mert a rendszer működéséhez szükséges (annak ellenére, hogy ellenkeznek a korrektség tanával). Ehhez hasonlóan a fajok és etnikai csoportok közti harmónia és egyenlőség azért kapott morális értéket, mert társadalmunkban a rasszok közötti és interetnikus konfliktusok gátolják a rendszer működését. Habár a fajokkal és etnikumokkal való egyenlő bánásmód a korrektség tanának lehetne a kívánalma, nem ezért van jelentősége. Azért erkölcsi értékű, mert ez jó a techno-ipari rendszernek. A szexuális viselkedést elfojtó erkölcs tan azért lazult az utóbbi időben, mert a hatalmon lévők felismerték, hogy e megkötések szükségtelenek a rendszer működéséhez, sőt, ezek fenntartása egyenesen feszültség és konfliktusforrás, ami ártalmas a rendszernek.

Az erőszak erkölcsi alapú tiltása különösen tanulságos. ("Erőszak" alatt embereken gyakorolt fizikai bántalmazást vagy fizikai erőszakot értem.) Az európai társadalomban számos évszázaddal ezelőtt az erőszak önmagában nem számított immorálisnak. Tulajdonképpen adott esetben elvárt volt. A legnagyobb presztízse a nemességnek, mint harcos rétegnek volt. Még az ipari forradalom előestéjén sem az erőszak volt minden rossz legrosszabbika, bizonyos egyéb értékek - személyes szabadság példának okáért - sokkal fontosabbak voltak, mint az erőszak elkerülése. Jórészt a XIX. század Amerikájában a rendőrségnek negatív közmegejtélése volt, gyenge és kevésbé hatékony hatóságként a szabadság veszélyeztetőjét látták benne. Az emberek

inkább az önvédelmet preferálták, ekképpen pedig inkább elfogadtak egy elegendően magas fokú erőszakosságot, mint személyi szabadságuk kockáztatását.²⁰

Azóta drámaian megváltozott az erőszak megítélése. Manapság a média, az oktatás és a rendszer meggyőző csatornái beleégetik az agyunkba, hogy az erőszak a lehető legrosszabb dolog amit sohasem szabad elkövetni. (Természetesen, ha a rendszer kényelmesnek találja saját céljait elérendő az erőszak alkalmazását - rendőrség vagy katonaság formájában - mindig talál kifogásokat.)

Néha az erőszakhoz való modern hozzáállást a kereszténység gyenge hatásának tudják be, azonban ennek nincs értelme. A középkor, amikor is a kereszténység Európában a legerősebb volt, kifejezetten erőszakos időszak. Az ipari forradalom idején és az azt követő időszakban változott meg a közvélekedés erről, ezzel párhuzamosan pedig a kereszténység hatása feltűnően gyengül. Teljesen világos, hogy nem a kereszténység okozta az erőszak megítélésének változását.

A modern, ipari társadalom működése miatt szükséges az emberek hideg, gépszerű kooperációja, szabálykövetése, engedelmissége. Következésképpen a rendszer mindenekfelett emberi tanulékonyt és társadalmi rendet vár el. Az összes emberi magatartásforma közül az erőszaknak van a legbomlasztóbb hatása a társadalmi rendre, vagyis ez a legveszélyesebb rá. Az ipari forradalom haladásával együtt az uralkodó osztályok, felismerve az erőszak egyre növekvő konfliktusát az érdekeltségeikkel megváltoztatták álláspontjukat. Befolyásosságuk domináns lévén a nyomtatott média és az oktatás meghatározásában, fokozatosan átváltoztatták az egész társadalom álláspontját, így manapság a legtöbb középosztálybeli, de még a magukat lázadónak gondolók többsége is az erőszakot nevezi meg legvégső bűnként. Úgy képzelik az erőszakosság ellenzése részükről egy erkölcsi döntés kifejezése (és mint olyan, az is), viszont ez a rendszer érdekeinek szolgálatára tervezett erkölcsön alapszik, és propagandán keresztül rakódik le. Gyakorlatilag ezek az emberek egyszerűen agymosás áldozatai.

Magától értetődő, hogy a techno-indusztriális rendszer elleni forradalom kivitelezésekor szükségszerűen el kell vetni a konvencionális erkölcsöt. E cikkben megpróbáltam rámutatni a két fő pont közül az egyikre, miszerint a konvencionális morál legradikálisabb elutasítása sem vonja automatikusan magával az emberi szokások elhagyását: létezik "természetes" (és bizonyos értelemben "univerzális") erkölcsösség - vagy ahogy én szeretem nevezni, a korrektség koncepciója - amely a mások irányába mutatott magatartásunkat hajlamos "tisztességesnek" hagyni, az összes formális erkölcsösség elutasítása után is.

A másik fő pont, amire megpróbáltam rámutatni, hogy az erkölcsösség koncepciója több olyan célból használható, amelyeknek semmi köze az emberi tisztességhez vagy az általam "korrektségnek" nevezetthez. A modern társadalom bizonyosan az emberi viselkedés manipulálására mint eszközt használja az erkölcsösséget olyan célok elérése érdekében, melyek gyakran teljesen összeegyeztethetetlenek az emberi tisztességgel.

Vagyis egyszer ha a forradalmárok jelen társadalmi formánk eltörléséről határoznak, nincs okuk hezitálni a létező erkölcsösség elutasítását illetően; mivel a morál elutasítása nem ekvivalens az emberi tisztességesség elutasításával.

Nincs elutasítás; az azonban kétségtelen, hogy a techno-ipari rendszerellenes forradalom *sérteni* fogja az emberi méltóságot és a korrektség princípiumát. Összeomlásával ugyanis - legyen az spontán, vagy a forradalom eredménye - rengeteg ember fog szenvedni és meghalni. Jelen helyzetünk egyike azoknak, amikor el kell határoznunk, hogy igazságtalanul és kegyetlenül járjunk el egy nagyobb kellemetlenség megelőzése végett.

²⁰ Lásd *Violence in America: Historical and Comparative Perspectives* szerk. Hugh Davis Graham és Ted Robert Gurr, Bantam Books, New York, 1970, 12. fejezet: Roger Lane. Lásd még *The New Encyclopaedia Britannica*, 15. kiadás, 25. kötet, *Police* cikk, 959-960. oldal. Az erőszak középkori megítélése és a hozzáállás megváltozásának okairól lásd Norbert Elias: *The Civilizing Process*, újrakiadás, Blackwell Publishing, 2000, 161-172. oldal.

Vegyük példaként a második világháborút. Akkor könyörtelen diktátorok kijátszása csak azon az áron volt lehetséges, hogy nagyszabású háborút indítottak ellenük, a modern hadviselés adottságaival, ami miatt így emberek milliói haltak vagy csonkultak meg. Néhányan elutasítják az áldozatok irányába mutatott extrém és megbocsájthatatlan igazságtalanságot; még kevesebben lesznek viszont akik támogatnák Hitler, Mussolini és a japán militaristák világhuralmi törekvéseit.

Ha ártatlan emberek millióinak szenvedését magával vonó második világháború kitörése elfogadható volt, a techno-indusztriális rendszer elleni forradalom is az. Ha a fasiszták egyszer uralmuk alá hajtották volna a világot, kétségtelenül brutálisan kezelték volna a meghódított lakosságot, milliókat megtizedelve szörnyű körülmények között rabszolgaságra kárhoztatva őket, nagy embertömegeket nyíltan kivégezve. Viszont bármennyire szörnyű lett volna is ez, majdnem semmiségnek tűnik azzal a katasztrófával szemben, amivel a techno-ipari rendszer fenyeget minket. Hitler és szövetségesei mindössze a civilizáció története folyamán újra és újra előforduló atrocitásokat próbálták megismételni nagyobb léptékben. A mai modern technológia fenyegetése viszont precedens nélküli. Ma előttünk a kérdés: vajon atomháború, biológiai katasztrófa vagy ökológiai összeomlás okoz-e majd a második világháborúnál is sokkalta nagyobb embervesztést; vajon az emberi faj tovább él, vagy intelligens gépek, netalántán genetikailag tervezett örültek helyettesítik majd; vajon az emberi méltóság utolsó nyomai is eltűnnek-e nem pusztán egy adott totalitárius rezsim uralma idejére, de mindörökre; vajon földünk lakhatatlanná válik-e pár száz év múlva. Ilyen körülmények között ki állítja, hogy a második világháború elfogadható, nem úgy, mint a techno-ipari rendszer elleni forradalom?

Jóllehet a forradalom szükségszerűen magában rejti a korrektség alaptanának megsértését, a forradalmároknak minden erejükkel el kell kerülniük ezen alaptan megsértését (már amennyire szükségszerűen lehetséges) - nem csak az emberi méltóság megőrzése végett, de praktikus okokból kifolyólag. A korrektség tanának eleget téve (már ameddig az kompatibilis a forradalmi cselekvéssel), a forradalmárok megnyerhetik nem forradalmár embertársaik bizalmát jobb embereket szerezve a forradalomnak, növelve ezzel a mozgalom respektjét, vagyis erősítve a bajtársi szellemet.

Utószó

Az *Erkölc és forradalom* eredetileg 1999-ben íródott, és kifejezetten anarchistáknak címezve a *Green Anarchist*-ban lett publikálva; viszont úgy gondolom egy sokkal szélesebb olvasótábor is érdekelhet. Az itt közölt esszé egy erősen javított változat.

Mivel általában véve nem vallásos anarchistáknak szántam, ezen írás a morált tisztán szekuláris értelemben tárgyalja, az erkölcsösség vallásos bázisának egész kérdése kimaradt belőle. E téma természetesen önmagában véve nehéz, így nem vállalkozom a részletezésére. Csupán szeretném kiemelni, hogy senkinek sem sikerült még demonstrálni, hogy a saját vallása által leírt erkölcsi törvény gyakorlatban egy istenség elrendelése, feltételezve egy istenség létezését. Mindaz, ami rendelkezésünkre áll a különböző vallások ellentmondó és bizonyítatlan állítása.